

MEMO: OSKA ÕIGUSE UURINGU SEIREJÄRGNE EKSPERDIKOGU

10. märts 2022
Zoom, Kutsekoda

Aeg: 15.00 – 17.00

Juhatas: Tiia Randma, Kutsekoda

Osa võtsid: Aare Kruuser, TLÜ; Anu Uritam, Eesti Kohtunike Ühing; Fredy Bogomolov, Tallinna Majanduskool; Imbi Jürgen, Eesti Advokatuur; Margit Juhkam, Justiitsministeerium; Margus Haidak, HTM; Mart Susi, TLÜ; Tanel Kerikmäe, TTÜ; Teet Tiko, HTM; Terje Eipre, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda; Villu Kõve, Riigikohus; Age Värv, TÜ; Sigrid Vaher, HTM; Irene Kull, Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts (kirjalik seisukoht)

Kutsekojast: Anneli Leemet, Yngve Rosenblad, Urve Mets, Siret Trull, Liina Ruusa

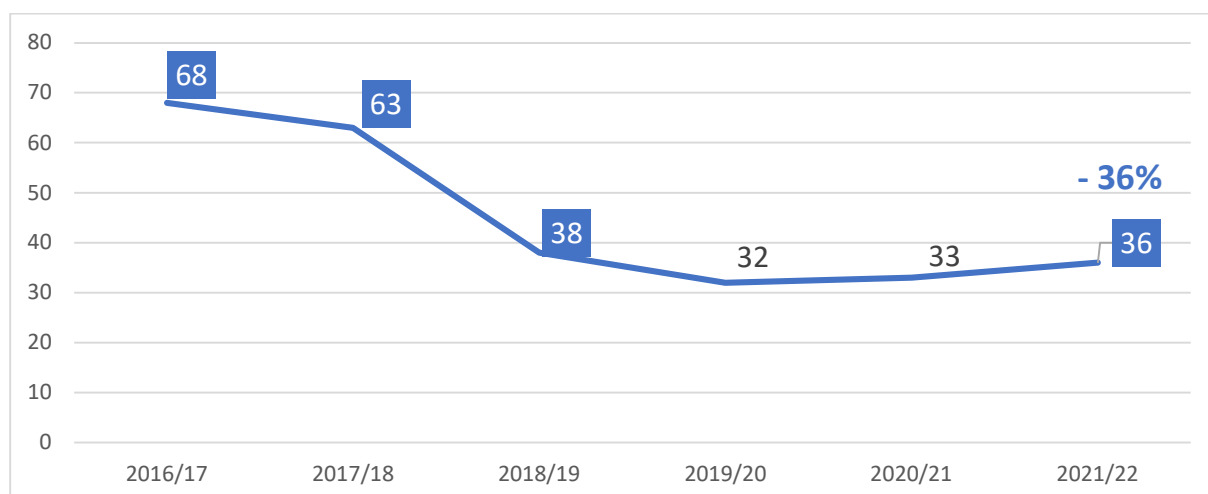
ARUTELU TEEMA:

- Õiguslase tööjõuvajaduse ja koolituspakkumise tasakaal
- Õigusteenuse kvaliteet

Kõiki 2019. aastal OSKA uuringus tehtud ettepanekuid ei arutatud.

1. KITSASKOHT: Õiguslane koolituspakkumine ei ole proportsioonis töökohtade arvu muutumisega tulevikus.

1.1. ETTEPANEK: Tallinna Majanduskool arvestab õigusassistentide koolitusvajaduse planeerimisel, et tulevikus piisab poole võrra väiksemast vastuvõtust kui aastatel 2016–2018.

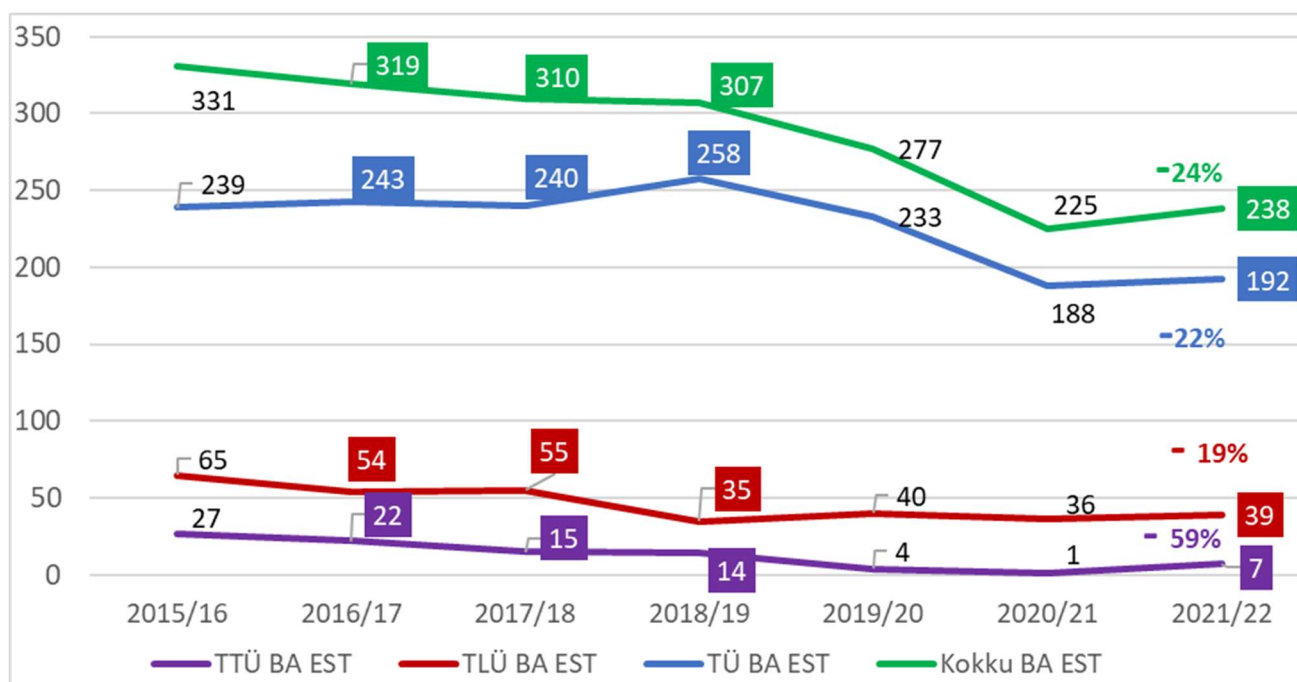
Joonis: Vastuvõetute arvu dünaamika õigusassistentide erialale Tallinna Majanduskoolis. Allikas: EHIS.

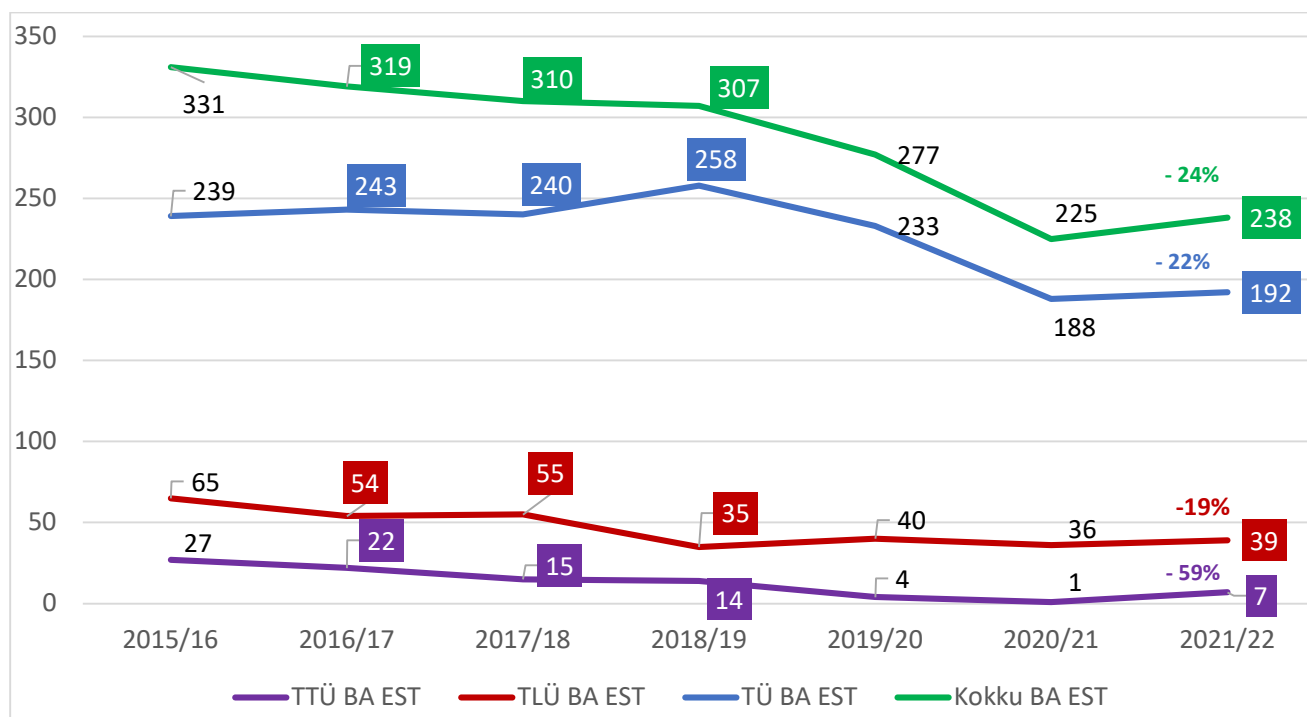
Täitmine ja arutelu:

- Vastuvõttu õigusassistentide erialale on vähendatud 36%. 2021/22 a. võeti vastu 36 õpilast, järgmisel õppeaastal on plaanis jätkata samal tasemel. Lisanduda võivad mõned üksikud tasulised õppekohad (näiteks sel aastal 2).
- 2020/21 avati vastuvõtt ettevõtte õigustoimingute spetsialisti erialal kutsehariduse 5. tasemel. Kuna õppekava on mõeldud eelkõige ettevõtjatele, siis tasemeõppe formaat tööle ei rakendunud ja edasi on plaanis õpet pakkuda täiendkoolitusena.
- Õigusassistentide rakendumise ja tööandjate hinnangu kohta tagasiside saamiseks tehakse vilistlasuuring. Soov on selgitada õpingute mõju edaspidisele rakendumisele.

2.2 ETTEPANEK: Ülikoolid arvestavad õiguse õppekavarühma vastuvõtu planeerimisel, et tulevikus piisab kolmandiku võrra väiksemast koolituspakkumisest bakalaureuseõppes ja neljandiku võrra väiksemast koolituspakkumisest magistriõppes võrreldes aastate 2016–2018 vastuvõtonäitajatega.

Joonis: Vastuvõetute arvu dünaamika õiguse õppekavarühma bakalaureuseõppes koolide kaupa (Eesti päritolu üliõpilased, BA-MA topeltarvestus eemaldatud). Allikas: EHIS.

Joonis: Vastuvõetute arvu dünaamika õiguse õppekavarühma bakalaureuseõppes koolide kaupa (Eesti päritolu üliõpilased, BA-MA topeltarvestus eemaldatud). Allikas: EHIS.

Täitmine ja arutelu:

- Bakalaureuseõppes on ülikoolid Eesti päritolu üliõpilaste vastuvõttu vähendanud keskmiselt 24% (- 74 in) võrreldes baasperioodiga 2016-2018.
- Magistriõppes on ülikoolid vastavad vastuvõtunäitajad vähenenud keskmiselt 16% (- 33 in) võrreldes baasperioodiga 2016-2018.
- TLÜ-s vastuvõetute arvu vähenemine ei ole mõjutanud õppetöö korraldamiseks vajalikku isikkoosseisu (õpejõud, juhendajad jne). Praegu on optimaalsed tudengite grupid, üliõpilaste ja õppejõudude suhe on mõistlik. Terviklikku lähenemist arvestades oleme jõudnud piirini, kust rohkem vähendada ei ole võimalik, olukord on optimaalne.
- TÜ-s on tulenevalt kriitilisest kõrghariduse rahastamise seisust MA sessioonõppe viidud osakoormusesse ja see on tasuline, mis on vähendanud sisseastujate arvu. Vastuvõtuarvude miinimum on saavutatud.
- TÜ-s tehtud uuringu järgi on enamik MA tudengitest juba erialasel tööl ning aega õppimiseks napib. Sellest tulenevalt juhivad tööandjad tähelepanu hariduse kvaliteedile, teisalt käib võidujooks tudengite värbamises. Kuna eriala on keeruline, siis töö kõrvalt õppides on tippjuristiks keeruline saada.
- Ligipäas kõrgharidusele tasuta hariduse kaudu ei peaks olema probleem, kuivõrd nii ülikooliseadus kui ka kõrgharidusseadus väljendavad mõtet, et tasuta on haridus neile, kelle põhitöö on õppimine. Sessioonõppes juuratudengite puhul on juba ammu näha, et õppimine on neile pigem kõrvaltegevus.
- Tunnetuslikult on aru saada, et tööandajad on pigem hädas töötajate leidmisega. Näiteks otsib kohus täistööajaga istungi sekretäri, töö sobiks BA tudengile.

- Kohtunikukonna hulgas on tööjõuvajadus kriitiline. Juba praegu näiteks on puudus kriminaalõigusega tegelevatest juristidest, mis viib selleni, et meil varsti ei ole kohtunikke. Pensioneerumise laine on alles tulemas.
- Justiitsministeeriumis oli konkurs õigusloome juristi kohale ja kandideerijatel puudus n-ö klassikaline õigusharidus. Tihti õigusloome juristide konkursid luhtuvad, sest kandidaadid ei vasta nõuetele. Hea ettevalmistusega juristi on keeruline leida. Õigusloome juristide kontekstis ülepakkumist ei tunnetata ja vastuvõtu vähendamine ei oleks asjakohane.
- Eesti Advokatuur juhib tähelepanu, et enamik nende liikmetest on TÜ lõpetanud. Näiteks viimati võeti advokatuuri vastu 28 vandeadvokaadi abi, kellest 25 olid TÜ diplomiga. See proportsioon peegeldab Eesti Advokatuuri liikmeskonda ja kehtib ka teiste klassikaliste õiguselukutsete esindajate kohta (kohtud, prokuratuur, notar). TÜ on klassikaliste õiguselukutsete kasvulava ja vastuvõtu vähendamine seal pole enam põhjendatud.

1.2. ETTEPANEK: Haridus- ja teadusministeerium arvestab hariduspoliitika kujundamisel, et tulevikus kahaneb vajadus õppekohtade järele nii kutse- kui ka kõrghariduses.

Täitmine ja arutelu:

- OSKA uuring annab HTM-le baasi, mille alusel teha otsuseid. Ka koolid ise jälgivad OSKA ettepanekuid ja teevad vastavaid muutusi ning õppekohti on vähendatud.
- Halduslepingutes õppekohtade arvu puudutavaid kokkuleppeid õiguse valdkonnas ei ole. Halduslepingu järgi on õigusharidus TÜ vastutusvaldkond, kus seda haridust peab pakkuma. Teistele ülikoolidele see kohustuslik ei ole.
- Ülikoolid saavad tegevustoetust ja see ei sõltu õppekohtade arvust. Mingi piirini on võimalik õppekohtade arvu vähendada ja see annab säästu, kuid teatud piirist oleme valiku ees, kas panna õpe kinni või teha tasuliseks.
- HTM on oma esialgses halduslepingus teinud ettepaneku vastuvõttu vähendada, aga käesolevast arutelust on jäänud mulje, et optimum on käes.

2. KITSASKOHT: Õigusbüroodes osutatava õigusteenuse kvaliteet ei ole vajalikul määral tagatud.

2.1. ETTEPANEK: Justiitsministeerium loob õigusteenuse osutajate avaliku andmebaasi, mis sisaldab õigusteenust osutavate füüsiliste isikute haridusandmeid ja spetsialiseerumisvaldkondi.

Täitmine ja arutelu

- Õigusteenuse kvaliteediprobleeme ei lahenda õigusteenuse osutajate avaliku andmebaasi loomine.
- Kitsaskohaks on õigushariduse kvaliteet ja rahastus. Õigushariduse ja õigusteenuse kvaliteedi tõstmise vajaduse kohta on esitatud pöördumine peaministrile, justiitsministrile ning haridus- ja teadusministrile. Pöördumises pakutakse lahendusi olukorra parandamiseks. Muu hulgas juristidele ühise kutseeksami loomine.
- Kvaliteediprobleemi lahendamiseks on Justiitsministeeriumis koostatud ühtne juristieksami väljatöötamiskavatsus, mis on saadetud arvamuste avaldamiseks eri osapooltele. Väljatöötamiskavatsuse kohaselt peab tulevikus inimene, kes soovib asuda tööle advokaadi, prokuröri, kohtuniku, kohtunikuabi, notari, kohtutäituri või pankrotihaldurina sooritama juristieksami. Sama nõue hakkab kehtima isikute kohtus esindamiseks.

- Eesti Kohtunike Ühing näeb eelnõus aspekte, mis vajaksid veel laiapinnalist läbimõtlemist ja arutelu (ülikoolide roll, kohtunike hindamine).
- Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts rõhutab vajadust kriitiliselt läbi mõelda õigusõppe rahastusmudel. Potentsiaalsete riskidena õppe kvaliteedile nähakse nii akadeemiliste töötajate ebapiisavat järelkasvu teaduspõhise õppetöö tagamiseks kui ka olukorda, kus ülikoolid keskenduks liialt kitsalt tudengite ettevalmistamiseks eelmainitud eksami läbimiseks.
- Justiitsministeeriumil on plaanis juristieksami väljatöötamiskavatsuse laiapõhjaline arutelu.

KOKKUVÕTE:

1. Ülikoolid arvestavad õiguse õppekavarühma vastuvõtu planeerimisel, et õppekohtade arvu vähenemine on olnud piisav ja saavutatud on optimaalne tase.
2. Kitsaskoht on õigushariduse rahastus, mis ootab lahendamist.
3. Kitsaskoht on õigushariduse ja õigusteenuse kvaliteet. Kvaliteediprobleemide lahendamiseks on Justiitsministeeriumis koostamisel ühtne juristieksami väljatöötamiskavatsus, mis vajab veel kõigi osapoolte heakskiitu.
4. Olulised on ka õigusosalased teadmised õiguse valdkonnast väljaspool, seda toetab Tallinna Majanduskooli täiendusõpe.
5. Järgmisel õigusvaldkonna tööjõu prognoosimisel arvestada rändekomponenti ning teiste riikide võrdlusandmeid.